

Capítol V

El capítol final i més llarg de la novel·la comença quan l'Stephen tamisa discretament els bitllets de penyora que van proporcionar diners a la família Dedalus per comprar productes de primera necessitat. La seva mare li renya perquè arribarà tard classe i més tard expressa les seves pors que una formació universitària el canviï. Mentrestant, el seu pare el maleeix per la mandra. Fingint alegria, Stephen s'acomiada d'ells i marxa al món de la universitat.

A la següent escena, veiem que Stephen no és un alumne model. Durant una conferència de literatura anglesa, per exemple, està avorrit del tedi de l'aplicació literària rutinària. La seva ment divaga, fent impossible que es concentri. Intenta escapar del confinament de la conferència poc inspiradora pensant en les paraules -la seva disposició, els seus derivats llatins i el seu ús en poesia- i es pregunta si mai s'escaparà de l'estudi rutinari i serà capaç de "forjar una filosofia estètica" pròpia.

En l'actualitat, la teoria de l'estètica de Stephen es troba encara en l'etapa formativa, així com la seva personalitat i el seu caràcter. Tanmateix, durant aquest capítol, veurem elements de la seva vida passada que desapareixen gradualment mentrestant Stephen interactua amb els seus amics i professors universitaris que treuen nous aspectes de la seva vena artística "en evolució". En comparar Stephen amb cadascun dels personatges que coneix i amb qui parla, podem veure com el seu intel·lecte, les seves actituds i la seva filosofia estètica comencen a agafar noves profunditats. Per exemple, quan MacCann s'acosta a Stephen de camí a classe, ell anomena "antisocial" a Stephen; a diferència del seu "demòcrata" company de classe, Stephen no li preocupa "la igualtat entre totes les classes i sexes".

El següent estudiant que coneixem és Davin, un "estudiant camperol" senzill però intens, que es dirigeix a Stephen pel nom familiar de "Stevie". Tot i que Stephen valora Davin i en particular la seva passió i el seu atletisme, sent que la lleialtat de Davin a "la trista llegenda d'Irlanda" el converteix en una espècie de "lleial tonto" (a Anglaterra) i a la causa moribunda del nacionalisme irlandès. El discurs provincial de Davin i les actituds són un marcat contrast amb la nova eloqüència experimental dels pensaments i expressions de Stephen. Aquest contrast s'il·lustra millor en el record de Davin de la seva trobada amb un jove dona camperola. Tot i que la seva experiència és vagament paral·lela a la trobada de Stephen amb la noia que es trobava al rierol (les dues dones van fer senyals als homes "sense engany"), el relat poètic de Stephen eleva la seva experiència al nivell d'art. En canvi, la narració de Davin, plena d'idiomes irlandesos crus, redueix la seva trobada a una realitat vergonyosa que finalment es reflecteix en els ulls d'una florista descarada que els saluda al carrer amb "el seu vestit destrossat... cabells humits i gruixuts i la cara moderna".

Mentre Stephen va cap a la sala de conferències, es troba amb el degà d'estudis, que el compromet en una discussió sobre l'estètica i la responsabilitat de l'artista. Parlant amb el degà metafòricament sobre la naturalesa de l·lustració artística, Stephen atribueix els seus propis pensaments sobre la qüestió a les idees d'Aristòtil i Aquino. La comprensió literal i limitada del degà del discurs teòric de Stephen frustra a Stephen i en última instància, li fa llàstima el "servidor fidel" que compleix la seva ocupació sense posseir la veritat del coneixement.

La discussió de Stephen amb el degà conclou quan el professor de física entra i intenta ensenyar al grup d'estudiants voluntaris i desconsiderats. L'èmfasi de Joyce en la ineficàcia de l'educació a Irlanda és l'impuls d'aquesta escena.

Després, Stephen participa en una discussió animada entre un grup dels seus companys. Més tard, ell coneix a Cranly, un amic que, com els altres, vol discutir la petició de desarmament de MacCann i la promoció de la pau mundial. Stephen s'irrita amb l'interrogant de Cranly i la seva insistència en que Stephen signi la petició.

Stephen utilitza aquesta situació com una oportunitat per exercir el seu pensament independent sobre la qüestió, i mentre, fent-ho, impressiona en Temple, un company d'estudiant emotiu i melodramàtic. Temple segueix Stephen per tot arreu com un deixeble entusiasmada, recolzant fervorosament la decisió de Stephen de no signar la petició. El seu adulatge i l'afecció a Stephen agreuja tant Cranly que Cranly li diu a Stephen: "... maleïu-lo! ... No parleu amb ell en absolut ... també pots estar parlant ... a un pot de cambra en flames com parlant amb Temple!

Aviat, a Cranly i Stephen se'ls uneixen dos estudiants més, Lynch i Davin, que proporcionen a Stephen una altra oportunitat per enunciar la seva filosofia estètica en desenvolupament. Més tard, durant un partit de llançament, Davin mostra preocupació pel creixent aïllament de Stephen i el seu orgull autoexaltat; Davin l'insta a abraçar la seva herència irlandesa: "Intenta ser un de nosaltres", diu. Stephen immediatament rebutja el suggeriment i denuncia l'intrèpid patriotisme de Davin i els vots de "volar per aquelles xarxes "de "nacionalitat, llengua i religió" que amenaçen confinar-lo.

Finalment, Stephen i Lynch se separen del grup que es van reunir per observar el partit de llançament, i Stephen explica encara més la seva teoria de l'estètica a Lynch. Assenyala que encara que Aristòtil no va proporcionar definicions de pietat i terror, ell mateix ha definit ambdós termes. Defineix "pietat" com l'emoció que resulta quan el sofriment és presentat i compartit per un humà que pateix. "El terror", en canvi, és el l'emoció que es produeix quan un humà que pateix se li presenta —i comparteix— la causa del sofriment humà.

Lynch no entén aquestes definicions, així que Stephen les repeteix, explicant la diferència entre elles: l'art "estàtic" (una apreciació de la bellesa per si mateixa) i l'art "cinètic" (el que provoca una resposta emocional). A continuació,

Stephen proporciona una explicació pas a pas de la seva teoria estètica. Proposa que "ja que el bo és el que és desitjable, i ja que el veritable i el bell són els més desitjats persistentment, llavors el veritable i el bell han de ser bo" (Ellman). Encara que Stephen admet que allò que és bell per a una persona potser no ho és per a una altra, subratlla que l'universal bellesa d'un objecte es pot apreciar en termes de la seva "integritat" (totalitat), la seva "consonància" (harmonia), i la seva "claritas" (esplendor). En definitiva, explica, el moment en què un individu entén i aprecia aquestes qualitats d'un objecte d'art, la seva bellesa proporciona a l'observador una experiència espiritual que s'ha anomenat "l'encant del cor".

Lynch està confós però entretingut per la definició de l'art d'Stephen, i per tant Stephen continua explicant com un individu pot distingir entre l'art inferior i superior. La "forma lírica", afirma, "és la gest verbal més senzill d'un instant d'emoció", relacionat directament amb l'experiència del mateix artista. "La forma èpica", continua, s'allunya de la lírica i presenta la "imatge de l'artista en... relació "a si mateix i als altres." (Les paraules "a altres" són la clau d'aquesta forma d'art.) Finalment, la "dramàtica forma" és la més superior de les tres formes d'art perquè la personalitat de l'artista queda submergida completament: deixant l'obra sola, interactuant amb els altres que l'observen. Aquesta forma d'art omple "cada persona amb... una força vital", que emana de la mateixa obra d'art.

Stephen conclou que el deure del veritable artista és apartar-se de la seva creació completa i romandre "indiferent" a ell, permetent-li viure una vida pròpia.

Després d'aquesta llarga explicació, comença a ploure i Stephen i Lynch tornen a la biblioteca. Lynch continua parlant, però Stephen no és conscient del seu amic perquè (Stephen) ha observat Emma Clery, la noia per la qual se sent atret durant molt de temps. No intenta parlar amb ella, però la seva ment es plena de meravella: Com passa els seus dies? Què està pensant ella? Té un "simple cor voluntari"?

Al matí següent, Stephen es desperta refrescat i apassionat pel seu somni sobre l'Emma. La seva imatge creada en ell "un encantament del cor" que l'inspira a escriure una elaborada villanelle en honor seu, i mentre ho fa, recorda el primer vers que va escriure per a ella, fa deu anys. Stephen també recorda moltes vegades que ha pensat en ella des de la seva primera trobada a les escales del tramvia. La seva poesia, sis estrofes villanelle contenen una visió multidimensional d'ella: és un objecte de culte a Stephen, així com una "temptadora" del seu desig.

A l'escena següent, Stephen torna a ser als graons de la biblioteca. Mira atentament els ocells que volen per sobre. Els compta, rastreja els seus moviments i escolta els seus crits mentre li demanen que els segueixi i "se'n vagi per sempre la casa d'oració i de prudència on havia nascut." Els seus pensaments són interromputs per la veus de Cranly, Dixon, Temple i altres. Comencen una discussió aleatòria de política i idees religioses, i la baralla fi-

nalment es converteix en una batalla d'insults entre Temple i Cranly, revelant la seva antipatia l'un per l'altre, principalment a causa de la seva gelosia per les atencions d'Stephen.

De sobte, l'Emma, la noia del somni d'Stephen, passa per aquí; com els ocells, sembla que convida a Stephen deixar la seva vida a la universitat. Amb urgència, Stephen li demana a Cranly que s'allunyi de la multitud per a una conversa privada; vol desesperadament l'opinió de Cranly sobre un assumpte familiar: la mare d'Stephen l'està pressionant per fer el seu "deure de Pasqua" (confessió i comunió), però Stephen, havent adoptat el seu *non serviam credo*, es nega a fer-ho. Cranly aconsella a Stephen que faci el seu deure de Pasqua, tot i que complau a la seva mare Stephen ja no creu en la sacralitat dels rituals de l'Església. Stephen contesta amb una sèrie de lògics i fa que Cranly es pregunti com un jove tan "saturat de... religió" pot no creure en els ritus cerimonials de l'Església.

Stephen confessa que una vegada va ser un fervent catòlic romà, igual que una vegada va ser un fervent deixeble de la seva família i el seu país. Però, després d'haver estat decebut, traït i restringit per tots ells, ell ara prefereix deixar-los tots enrere. Sent una profunda necessitat de declarar el seu taranna artístic, espiritual i nacional d'independència. L'Stephen està trist perquè ell i en Cranly ja no veuen aquests assumptes de la mateixa manera, i el remordiment s'agreuja encara més quan sent la por angoixada de Cranly de quedar-se enrere. No obstant, afirmant que no té por de res, ni tan sols d'una eternitat a l'infern, Stephen conclou la seva discussió afirmant: "No faré servir allò en què ja no crec, es digui la meva llar, la meva pàtria o la meva església".

La secció final de la novel·la consta de les entrades del diari de Stephen mentre es prepara per sortir d'Irlanda. La seva primera entrada del 20 de març reflecteix la seva última conversa amb Cranly. Les inscripcions realitzades durant la setmana següent reflecteixen els seus sentiments sobre deixar els seus amics, la seva família, els seus compatriotes i la seva religió. Com les entrades de les dates s'acosten a la de sortida, les entrades de Stephen es tornen més esperançadores. Revelen un augment de fascinació pel llenguatge, i contenen referències a personatges mítics. A l'entrada gravada el dia abans de marxar d'Irlanda, Stephen escriu sobre l'oració de la seva mare perquè "aprendrà ... què és el cor i el que se sent." És aquí on Stephen anuncia la seva intenció declarada "de forjar la seva ànima, la consciència increada de la meva raça".

L'última entrada de Stephen al seu diari, datada el 27 d'abril, invoca el seu mític homònim, Dèdalus. Li pregunta al seu "vell pare, vell artífices" per ajudar-lo en la recerca del seu futur artístic.

Comentari

Aquest capítol, la secció més llarga i analítica de la novel·la, examina les influències (família, país i religió) que han donat forma a la vida de Stephen fins ara. Mostra a Stephen desnudant-se ell mateix, capa per capa, de cadascun dels grillons que limiten la seva maduració artística. A diferència de les seccions anteriors de la novel·la, aquest capítol està escrit amb un estil líric i fragmentat, discursiu. Això revela la metamorfosi d'Stephen en un artista mentre va de tema en tema en un intent de resoldre els seus conflictes, i resumeix les experiències de Stephen fins ara. Finalment, veiem Stephen posant-se en perspectiva abans d'alliberar-se per perseguir el seu futur com a artista que viu a l'estranger... lliure del país familiar i de la religió.

Quan comença el capítol, veiem un paral·lelisme entre la pila de bitllets d'empenyorament i l'empenyorament d'Stephen integritat per una lleialtat cega i no examinada a la família, el país i la religió. Stephen sent que la seva vida té un propòsit profund: irònic, realment, a la vista de la pila de bitllets d'empenyorament davant seu i el seus aparentment desesperats inicis humils. Quan marxa a la universitat, la seva ànima es veu malmesa pel so del "xiulet del seu pare, els murmuris de la seva mare, i el crit d'un maníac invisible" (una monja boja que crida: "Jesús! Oh Jesús! Jesús!"). En aquesta breu escena, Joyce dóna vida a les tres forces de les quals Stephen vol alliberar-se: la seva família, el seu país i la seva religió. Veiem l'egotisme sempre exigent del pare de Stephen (un símbol de la família); nosaltres sentim l'opressió del martiri continu i submís de la mare de Stephen (símbol del país); i finalment, escoltem la crida irracional i perduda d'una monja (símbol de la religió). Desesperat per escapar d'aquests tres restriccions que encadenen la seva ànima inquieta a un futur subordinat i condemnat, Stephen es compromet irrevocablement a la llibertat, jurant escapar més enllà dels "ecos" de les veus que "amenacen amb humiliar l'orgull de la seva joventut".

La paraula "orgull" es refereix aquí a l'orgull de Stephen pel coneixement que ha adquirit mentre estudiava els més grans filòsofs i escriptors del món. Altres veus, però, també amenacen l'emergent artístic de Stephen, en particular, les veus dels seus companys d'estudis de la universitat que representen la nova generació dels ciutadans cecs, poc imaginatius i subordinats d'Irlanda.

MacCann, que insta a Stephen a signar una petició per la pau universal, representa els cecs, ineficaços i el zel traïdor del patriotisme irlandès. MacCann sembla més preocupat perquè Stephen li digui de boca la causa de la pau mundial que creure en la causa mateixa. En contrast amb MacCann, Stephen s'aferra fermament a la seva individualitat, preferint els seus propis objectius més que els de les masses no il·lustrades.

L'amic d'Stephen, Davin, és una resta del passat provincial d'Irlanda. Tant en el seu discurs com en les seves accions, Davin representa la població irlandesa ingènua que adora "la llegenda trista d'Irlanda". En el fons dels ulls

de Davin, Stephen veu el "terror de l'ànima d'un poble famolenc" i percep la "imaginació grollera" de Davin, que ha estat modelat per "les llums trencades del mite irlandès".

Descartant Davin (un símbol del patriotisme i la cultura irlandesos), Stephen procedeix a desafiar els estèrils coneixements de "monjos" que està rebent a les institucions d'ensenyament superior irlandeses. Durant la seva conversa amb el degà d'estudis, Stephen revela la marcada diferència entre les "arts pràctiques" que representa el degà, i les "arts liberals", que admira Stephen. Aquí, Joyce utilitza la metàfora d'una "llum" (la làmpada que simbolitza la il·luminació). Veiem que l'enfocament figuratiu de Stephen a l'estètica és superior a les opinions limitades i literals del degà sobre el tema. Son còmics els intents continuats de Stephen en aclarir les seves opinions que confonen encara més el degà. No obstant això, Stephen té aquí l'oportunitat de diferenciar-se entre el seu propi ús estètic del llenguatge, en contraposició al llenguatge que s'utilitza en la "tradició literària ... del mercat", és a dir, allò que ensenya el degà. Stephen percep l'escolàstica del degà i les seves limitacions, i es compadeix d'ell pel seu servei poc inspirat, però fidel a la seva ordre. S'adona que a l'educació universitària no pot preparar adequadament algú com ell si vol assolir un únic, individual, ideal estètic.

Per tal d'examinar més les idees de Stephen sobre l'art i la naturalesa de l'artista, Joyce crea una escena entre Stephen i Lynch, utilitzant Lynch com a caixa de ressonància contra la qual Stephen pot enunciar la seva filosofia de l'estètica. La pontificació de Stephen, de vegades, sembla pesada y densa, però clarament Stephen és tan insistent sobre aquests conceptes estètics com el pare Arnall respecte els conceptes de pecat i infern; les dues escenes creen un poderós equilibri contrapuntístic a l'última meitat de la novel·la.

Tanmateix, sembla estrany que Stephen optés per parlar tan seriosament i íntimament amb Lynch. La irreverència de Lynch per les idees d'Stephen, els seus comentaris grollers i les seves bromes infantils el fan un improbable confident de la filosofia de l'estètica emergent de Stephen. Així ens recorrem a Ellman, l'aclamat biògraf de Joyce.

Segons Ellman, Joyce tenia un motiu per retratar a Lynch com un mató: el motiu era la venjança. Joyce tenia un amic (Vincent Cosgrave) que es burlava contínuament de la seriosa dedicació de Joyce a la literatura; Cosgrave també va interferir amb algunes de les amistats de Joyce, i una vegada, fins i tot va intentar robar l'únic amor de Joyce, Nora Barnacle. Així, Joyce va idear una oportunitat per igualar el marcador amb Cosgrave creant un desagradable, personatge "semblant a rèptils" amb una "ànima arrugada" i un nom nefast, Lynch. El bufó de Lynch i el cru llenguatge, utilitzat aquí com a mesura de comparació, serveix per elevar les opinions esotèriques de Stephen sobre la bellesa i l'art. En contrast amb el Lynch escatològic de classe baixa, Stephen emergeix com un filòsof i artista que ho ha fet amb la confiança va deixar enrere a Lynch per revolcar-se en els "excrements[al]" serpentejants dels seus pensaments poc profunds i arrugats.

Un altre grilló que amenaça la llibertat artística d'Stephen és la seva complexa percepció de les dones. La reaparició d'Emma Clery, objecte del primer vers de Stephen (escrit fa més de deu anys), l'inspira per escriure una villanelle, que incorpora totes les seves emocions conflictives sobre les dones: el seu culte d'ells, la seva profanació i la seva necessitat de sentir-se realitzat per ells. En recrear els seus sentiments sobre Emma i les dones en general, utilitzant la forma artística de la villanelle¹, Stephen s'allibera d'una sexualitat compulsiva per a les dones i és recompensat pels seus esforços amb una visió d'ocells, planant lliurement i profèticament a través del cel.

Mentre Stephen contempla el vol dels ocells, considera les possibilitats mítiques del seu futur. Ell es pregunta sobre el seu homònim, Dèdalus, sobre el déu egipci de les arts, "Thoth", i sobre la seva disminució de la relació amb Irlanda.

Potser la relació més important que Stephen se sent obligat a trencar, si mai ha de marxar és la família, la fe i el país: és també la seva amistat molt arrelada amb Cranly. Cranly és un personatge basat en l'amic de Joyce, en la vida real, John Byrne. Cranly és el company "sacerdotal" amb "ulls de dona", que ha demostrat ell mateix ser un amic fidel i sincer de Stephen durant els seus anys a la universitat. Stephen busca raons per dissoldre la seva amistat perquè "si l'amistat existeix, impugna la qualitat de l'exili i de la heroisme solitari" (Ellman).

La primera "raó" que Stephen "crea" per acabar amb la seva amistat amb Cranly es produeix quan Emma Clery fa una reverència "a través de Stephen" en resposta a la salutació de Cranly. Per a Stephen, l'arc és metafòric: Cranly ha sortit amb l'Emma "a esquena d'Stephen"? Aquesta és l'explicació del recent de Cranly, comportament agressiu cap a Stephen? Veient el comportament de Cranly com a part d'un patró de traïció, Stephen es convenç que ha estat traït per Cranly. Fins ara, Cranly ha estat com un sacerdot d'Stephen confident, però ara, just abans de marxar d'Irlanda, Stephen pot, si vol, aprofitar aquest moment per justificar trencant la seva amistat amb Cranly.

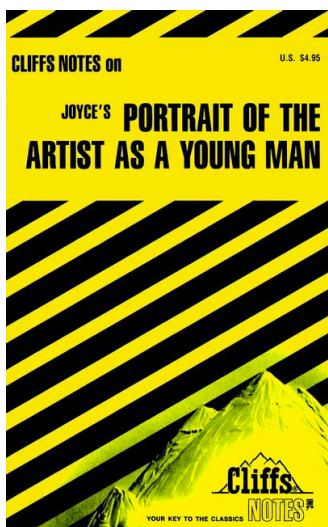
En aquest punt, Stephen passa per alt l'anomenada traïció de Cranly. Més tard, quan demana el consell a Cranly, ho fa pena descobrir que Cranly sembla no tenir integritat. Cranly és ferm: Stephen hauria d'honorar la seva mare i complir el seu "deure de Pasqua", tot i que Stephen ja no creu en els rituals catòlics. A Stephen, Cranly és l'epítom del compromís. De la mateixa manera que Irlanda ha compromès durant molt de temps el seu poble amb Anglaterra i a la supersticiosa Església catòlica, per la qual cosa Cranly comprometia els principis. Stephen vol... -i necessita-, escapar d'aquest sistema contaminat de valors. Així Stephen anuncia la seva imminent sortida, afirmant que ell no té por que s'equivoqui en fugir d'Irlanda. Diu que està disposat a patir pel seu art, encara que signifiqui que patirà durant l'eternitat.

¹ O "villanesca": forma poètica de 19 línies que consta de cinc tercets seguits d'un quartet.

Aquesta conversa final entre Stephen i Cranly es fa referència al diari d'Stephen, i reflecteix semblant entrades als propis quaderns de Joyce. En un llenguatge agramatical i fragmentari, Stephen registra el seu pensaments sobre Cranly i sobre els pares grans de Cranly; Stephen etiqueta Cranly com un "fill d'esgotat lloms." Aquesta referència, així com l'al·lusió a Elisabet i Zacarasi a l'entrada de l'endemà, recorda el relat trobat a Lluc, capítol 1, que registra la història de l'ancià Zacaries i la seva esposa estèril, Elisabeth, que, segons l'anunci fet per l'àngel Gabriel, finalment va donar naixement de Joan Baptista, el precursor ungit de Jesucrist. De la mateixa manera que Joan va instar els pecadors a penedir-se dels seus pecats per tal de ser alliberats de la ira de Déu, també ho adverteix Cranly a Stephen sobre la seva negació de la fe. No obstant això, Stephen no fa cas de l'advertència del seu amic i es compromet a seguir el seu credo artístic, fins i tot a el risc de condemna.

Les entrades posteriors al diari d'Stephen revelen de manera similar els seus esforços per trencar els seus vincles amb el passat. El l'entrada del 15 d'abril és pertinent perquè veiem a Stephen contemplant la casta admiració de Dante Beatrice. De nou, Stephen pensa en la seva darrera conversa amb Emma Clery; però, aquesta vegada, ho fa doncs amb una nova visió. Diu: "Sí, m'ha agradat avui... em sembla un sentiment nou... Oh, renuncia, vell. cap! Dorm-ho!"

Aquest nou sentiment s'assembla al que va suggerir MacCann a la seva petició per la igualtat sexual? Fa aquesta sensació significa que les dones poden ser vistes com a persones i també com a objectes? Stephen no ho sap del cert. Recordeu que és un jove que és, en l'actualitat, una mica incapaç de discernir les qüestions del cor. Fins i tot la seva mare sap aquest fet, com després sabrem.

El dia abans de la marxa de Stephen, la seva mare expressa la seva esperança que el seu desenvolupament emocional ho farà finalment paral·lela al seu idealisme artístic. Ella espera que Stephen aprengui sobre qüestions del cor... En particular, que l'afecte humà finalment esdevingui tan important per a Stephen com la seva capacitat d'apreciar l'art.

Al final, Stephen reconeix el seu desig, així com les possibilitats que la vida li té reservades mentre ell invoca l'esperit del seu gran patró per ajudar-lo en el seu camí.

RP_Olesa, 29.05,2023